

Imprimărie legală

31 MAR 1925

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 9

1

MARTIE

1925

In acest număr: *Congresul partidului național de Octavian Goga*; *Acănc, poezie de D. Ciurezu*; *Ardeleni și Regățeni de Vintilă Russu-Șirianu*; *Lemn tare de Ion Gorun*; *Marele Tot și micul Ne-Tot de Al. O. Teodoreanu*; *Administrația comunală de P. Nemoianu*; *Insemnare despre „Cousin Pons” de Radu Dragnea*; *Gazeta rimată: Trei crai dela Răsărit de I.-Rod Melchior Lenghel*; *Insemnări: Alegeri parțiale, Nu vrea Honigman, Trecem la liberali, O călătorie pe cheltuială proprie, Fuziunea la Craiova, Intre amici proaspeți, Adversari loiali, Elevii dlui Jacob Rozenhal, Schuller-Agârbiceanu, etc. etc. Notițe bibliografice.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 10 Lei

623

© BCUCluj

Țara Noastră

Congresul Partidului Național

Ziarele publică convocarea congresului în care partidul național e chemat să ratifice fuziunea cu d. d. Iorga — Argetoyanu...

În curând astfel, dl Iuliu Maniu va putea avea un rezultat al străduințelor sale recente, iar noi vom putea vorbi limpede de acest capitol al unor „pertractări“ extrem de caracteristice și pline de în-văfăminte. Pentru moment ne suspendăm orice apreciere și suprimăm toate tainele de culise. Nu desvelim un colț măcar din coridorul întunecat pe care s'au plimbat atâtea intrigi și s'au șoptit atâtea făgă-duinși. Nu zugrăvim nici în treacăt, acum, fondul moral pe care s'a brodat cea mai proaspătă logodnă politică. Trecem sub tăcere chiar și surprizele pe care ni-le semnalează de departe erupțiunea în pre-parație a dlui Iorga. Toate aceste detalii colorate și peride se vor încheia odată laolaltă, ca niște pietricele într'un mozaic, pentru a ne da tabloul real și cu linii definitive al unor structuri sufletești ana-hronice, întârziate în viața publică. Deocamdată nu deschidem procesul, oricâte îndemnuri ne-ar juca în călimară, fiindcă nu vrem să servim pe seama unor temperamente ipocrite pretextul de-a fi fost împinse de noi la o cununie nenorocită...

Ni se pare însă o datorie elementară să arătăm în două cuvinte cetitorilor importanța deosebită a viitoarei adunări. Niciodată partizanii dlui Vaida-Maniu n'au fost la o mai grea răspântie ca acum. Cei șase ani dela unire încoace, petrecuți într'un fel de somnambulism, au ajuns în sfârșit în ajunul deslegării hotărâtoare. Partidul purtat pe la toate târgurile e pe cale să-și găsească stăpânul. Se pune întrebarea, își dă oare seama mulțimea rândurilor din Ardeal de cotitura la care se gă-sește? Și fii, se știe, mânați de gândul lor nemărturisit, și-au făcut alegerea și sunt gata s'o treacă în conștiința publică. Ascunși după lozincele populare, cu vorbe mari pe buze, admirabili conducători, pe cât de sinceri pe atât de democrați, după-ce au navigat în toate apele s'au pomenit cu corabia ancorată de pumnul dlui Argetoyanu. Intre

partidul poporului și cel țărănesc deoparte, în care se înglobează curentele maselor și tovarășia neisprăvită a dlui Iorga de alta, președintele comitetului de o sută, prudent ca să nu se eclipseze, a zâmbit celei din urmă. Cei câțiva politiciști profesioniști aninați de destinele șefului au primit, firește, cu toată graba aranjamentul ticluit cu un nemai pomenit șiretlic jezuitic. Cu ieftine rețete de club s'a pus la cale această socoteală mărunță unsă cu toate unsoarele...

Vor veni acum preoți, protopopi, țărani chiaburi, delegați de de parte la București să puiă pecetea lor stângace și cinstită pe contractul dlor Maniu-Argetoyanu. Înțeleg ei ce li-se cere, știu consecințele însemnatului legământ? Iată chestiunea! Până astăzi toate s'au făcut peste capul lor, trecuți fiind dintr'o învoială la alta ca o marfă bună la preț, ca un capital de exploatat. În afară de cei câțiva agreați ai centrului, restul n'a avut cuvânt la multele fuziuni ce s'au făcut și-sau desfăcut. Va fi oare și de astădată la fel? Se va aplica iarăși ritualul vechiu cu dulce expozeu de trei ceasuri, ținut dintr'un obositor dichis de vorbe, asvârlite pe-o grămadă de reticențe interesate? Dacă da, se va găsi cineva, un om cum se cade robit de cultul sincerității, care să refuze această rețetă învechită și să dea el perdelele la o parte? Se va înjgheba din simțământul general o protestare limpede? Iată întrebări, la cari cu-o prea legitimă curiozitate așteptăm răspunsul. Pentrucă, oricât de amorse li-s'ar părea unora cetele dlor Maniu-Vaida din Ardeal, o trezire postumă a acestora nu se mai poate tăgădui. Fără a aminti memoriul dlui Goldiș și soții, despre care mandarinii Consiliului dirigent nu mai suflă nimic, fără a stărui asupra conferențelor dela Cluj, unde s'au spus atâtea lucruri crude, realitatea e, că partidul național la el acasă a început să înregistreze situația dincolo de poruncile șefilor. Ca o consecință imediată a unui început de orientare, lumea din Ardeal dorește o înțelegere sau cu partidul poporului pentru a veni la putere și-a restabili bunele raporturi între ardeleni, sau cu partidul țărănesc pentru întărirea unui front al mulțimei năpăstuite. Nimeni nu s'a gândit însă în mod serios la o augmentare de forțe prin apropierea de căsnicia capricioasă a dlor Iorga-Argetoyanu. Acesta e adevărul, care nu poate fi tras la îndoială. Rămâne însă să se vadă, întrucât poate triumfa o convingere peste combinațiile de culise ale unui înăunchiu de interese personale.

Un lucru e cert: partidul național își joacă acum ultima carte. Printr'o fuziune cu d. Argetoyanu el se clasează definitiv alături de rămășițele conservatoare moștenite din lagărul tachist. Nici o posibilitate de-a ieși din această izolare nu-i mai este dată. Îi barează drumul d. Argetoyanu și spre partidul țărănesc și spre partidul poporului. În acest caz povestea s'a sfârșit, fiindcă pe deasupra acestei îmbinări de anahronisme va trece furtuna vremii.

Cu mult interes, deci, așteptăm soluția. Va fi tresărirea unui gest spontan de autoconservare, sau un preludiv avansat din troparul morții?

Așteptăm și vom vorbi *post festa*, renunțând azi la orice atribuțiune de sfătuitori, pentru a intra atunci în rolul nostru de analiști..

OCTAVIAN GOGA

Ardeleni și Regățeni

Nu intenționăm să facem pe „regățenii.” Re-regarea, fie și în ceat mai slabă nuanță a ei, ne este profund antipatică.

Et in Arcadia ego! Și noi ne-am scaldat copilăria în apele Mureșului! Nici aere de tineri atotștiutori nu luăm. Această postură ne e tot atât de antipatică.

Nu dorim a da sfaturi înțelepte celor mai bătrâni de cât noi.

Dar, la învățătură, am învățat a observa și am învățat a iubi îndeletnicirea de a găsi adevăruri mai generale, care leagă fapte răslețe.

Așadar numai în această calitate de spectatori, însemnăm aci câteva fenomene ce se desprind din urmărirea evoluției de până acum a elementului ardelenesc pus în fața celui din vechiul Regat. Ne marginim, bine înțeles la viața publică a păturei suprapuse.

Dela descălecarea dorobanților peste Carpați și până azi, contactul dintre frunțașii ardeleni și cei din vechiul Regat a trecut printr'o sumă de faze.

Ele se rezumă cam în chipul următor:

Prolog: Alba lălia, înbrățișări duioose, entusiasm, frățietate.

Actul I: Consiliu Dirigent cu foarte multe resorturi, beția liber-tății, de-o parte.

Primiri cu dulceți și cafele, pelin și lăutari, de astălaltă parte.

Actul II: O jumătate de venire la putere (tocmai atât cât trebuie ca să te amețească), excelențe, somn confortabil în vagon-salon, pașaport diplomatic, plimbări somptuoase prin străinătate, limuzină la scară și sergenți cari salută, de-o parte.

Surăsuri cu înțeles, undițe întinse, pioni mutați cu dibăcie, de astălaltă parte.

Actul III: Intr'o bună zi, brusc, frunțașul ardelean s'a trezit simplu cetățean în tramwayul electric în loc de excelență în limuzină, cu resorturile Consiliului Dirigent topite și când a ajuns acasă înghesuit într'un simplu compartiment în locul vagonului salon cu fotolii moi și oglinzi, a crezut că e o glumă.

Fusese doar convins de perpetuitatea inbranlabilă a meseriei sale de ministru ce avea să treacă, probabil ca o legitimă moștenire, fiilor și nepoților săi. Dar gluma a durat destul ca să nu mai fie glumă. Și atunci, când fruntașii ardeleni au fost aduși la realitate (am dat pi dele frivole de mai sus doar pentru a sugera mai bine situațiile iar nu pentru a face o vină din nimicuri), când au înțeles că a trecut vremea musafirului și a gazdei, că puterea trebuie cucerită cu luptă, conflictul între ardelen și „regățean,” până atunci latent, a izbucnit cu violențe ciudate.

Azi suntem în plinul acestui de al treilea act. Conflictul purcede spre desnodământ.

În această situație, din motive felurite, căi greșit s'au luat din amândouă părțile, dar mai cu seamă unul dintre felurile de a vedea al ardelenilor ne pare primejdios.

E felul în care consideră pe „regățeni.” Obârșia lui e mai veche de o zi.

De-alungul fazelor prin care a trecut dela unire încoace, contactul dintre elementul conducător al Ardealului și acela din vechiul Regat, în atmosfera ambiantă a plutit, aproape neconținut, o muzică de ponegire a elementului „regățean.”

Muzica se compunea, când dintr'un *allegretto* cântat de vreun partid extremist, din speciale motive de oportunitate, ca armă de atac împotriva altui partid; când dintr'un *andante* condus cu măiestrie și cu multe *variațiuni* de presa „independentă” când dintr'un *allegro vivace* executat de orchestra unei părți a opiniei publice, animată de o bruscă contagiune simfonică.

Motivul acestor *andante*, *allegro* și *allegretto* era: „cei ce ne conduc pe noi regățenii sunt incapabili și înrâiți în rele, salvarea e în ardeleni,” sau: „toți caraghioșii și nulitățile au ajuns să ne cârmuiască, ardeleni scăpați-ne” și încă: „netrebniții dela noi cari habar nu au ce va să zică viața de stat, cari n'au cea mai mică intuiție ori știință despre ceace înseamnă motor social, duc țara de răpă, ardeleni veniți de puneți rânduială în trebile țării, și înfârșit, cel mai semnificativ dintre motive: „îți înch pui domnule ce trebuie să zică ardelenii de barbaria noastră, ei cari sunt crescuți la civilizație europeană, ardeleni civilizați-ne!”

Astfel, la izbucnirea conflictului, ardelenii luară drept bun acest limbaj, îl mai amplificară cu aporturi proprii până ce orice măsură se pierdu.

Cunoaștem cercuri ardelenesti unde titlul de „regățean” e sinonim cu blestemat sau ciumat.

Așadar, în noua înfățișare pe care îl lua de azi încolo contactul dintre fruntașii ardeleni și cei din vechiul Regat, acest fel de a vedea lua proporții ciudate.

Fiecare din motivele muzicii mai sus amintite, se transformă *ad-hoc* în formulă, iar metoda de a combate, evoluționa în sensul acestor formule.

Orice act al unui unii fruntaș „regățean”, neagrăt de ardeleni, se

califică simplu dar răsunător: „ticăloșia unui incapabil“. Un discurs, e după aceeași metodă clasificat: „retorism de ignorant al vieții de Stat“ și în general, mai toate actele de guvernământ, atitudinile în viața politică și mănuirea trebelor publice ale „regățenilor“ sunt ale unor sălbateci cari încă n'au luat contact cu civilizația!

Precum am spus, nu facem aci apologia „regățenismului“ (ca să imităm lexicul d-lui Sever Dan). Departe de noi această intenție. Cunoaștem prea bine mare parte sistemele nenorocite, încă bine înrădăcinate în viața politică a vechiului Regat.

Creдем însă, că înfățișarea pe care a luat-o lupta între cele două ținuturi e primejdioasă, iar f. l. de a vedea al ardelenilor (exagerat și cu totul nerodnic. Căci zfară de spectacolul dureros pe care îl oferă, bună oară în Cameră replica „regățeanului“ astfel apostrofat, adică acel mult cântat: „poștiți la Pesta!“), nu vedem ce rezultate a dat atitudinea ardelenilor. Dar o înăsprire întristătoare până și în relațiile sociale.

O probă limpede despre ineficacitatea acestui sistem, am avut-o de curând, chiar într'o chestie unde era vorba de un gest util și drept. E vorba de cazul deputatului de Bistrița, d. Moldovanu.

Domnia-sa, consecvent atitudinii adoptate de tovarășii d-sale, a ratat poate un mare succes. Vorbind într'o chestiune de tristă celebritate, în Parlament a pus în aplicare sistemul și a rostit tunător cuvinte grele, fără rezultat.

Creдем, că dacă în loc de epitetele: canalii, mizerabili, și ex-croci, deputatul de Bistrița și-ar fi dezvoltat demn și rece, rechizitoriul bizuit pe formidabila prestață a cifrelor și probelor mai elocvente decât toate invectivele, rezultatul ar fi fost altul.

Ar fi fost în adevăr o lecție de „civilizație“, iar nu o penibilă scenă mai mult adăugată spectacolului cotidian.

Din multe asemenea cazuri răslețe, se pot desprinde adevăruri mai generale și unele învățături.

Formulele puse în practică de ardeleni în ce privește pe frații lor „regățeni“, ar trebui să sufere un control serios.

Oricum, ne e greu să credem că toată lumea aceasta a frunțașilor „regățeni“, creșcută la școala lui Costache Rosetti, Ion Brătianu, Kogălniceanu, Petre Carp, Titu Maiorescu, Barbu Delavrancea ori Take Ionescu, ar fi așa de incapabilă și atât de ticăloasă.

Nu putem fi atât de repede convinși că această lume, cu educația făcută în bună parte într'un oraș cu oarecare civilizație căruia îi zice Paris, educație întărită de sprijinul unui veac al nouăsprezecelea, care a găzduit pe acest pământ, un Heliade Rădulescu și chiar un mare ardelean, pe Gheorghe Lazăr, educație sprijinită mai pe urmă de o jumătate de veac de viață liberă, ar fi tocmai atât de barbară încât așteaptă să fie civilizată de domnul Zosim Chirtop.

Noi credem, așa într'o doară, că există totuși o *civilizație* în acest ținut al vechiului Regat și că puțină echilibrare în pornirile ardelenilor împotriva „regățenilor“ ar fi și bine venită și utilă pentru amândouă părțile și deci pentru această Românie de curând întregită.

VINTILĂ RUSSU ȘIRIANU

Lemn tare

Trecuseră patrusprezece ani de când nobilimea ungurească se pregătea pentru ziua cea mare, prorocită de „baronul orb“ Nicolae Vesselényi. — Mănuirea armelor să fie deprinderea voastră de fiecare zi, — spuse el tinerimei care, după disolvarea dietei din 1834 venise, și speriată și revoltată, să-i ceară sfatul și îndrumarea. Și se pornise tinerimea pe mănuirea armelor „Baronul orb“ nu o vedea, dar auzea ciocnirea oțelilor și pocnetul puștilor și pistoalelor, și cu ochii sufletești ghicea ținta lovită și destoinicia câștigată... Numai pentru viitorul mai depărtat al nației sale rămânea baronul tot orb; căci nu-și punea în puterea armelor, numai nădejdea desrobirii poporului său, ci și pe aceea a robirii altor popoare.

Nu numai în mănuirea armelor se deprinsese însă nobilimea maghiară, ci și, în alcătuirea de societăți și cluburi secrete, prin cari se întreținea ura împotriva asupritorului și, alături de dorul de răzbunare, și visurile de mărire întemeliate pe lozince de adevărată nebunie, de adevărat delir național: „Să facem unguri și din pietre!“ — „Tot omul să fie om, — și maghiar!“

Anul cel mare, 1848, a găsit multe astfel de societăți secrete și cluburi, mișunând, fierbând; dintr'insele avea să izbucnească, în primăvară, revoluția. Iar printre ele eră și „tribunalul negru“ din Târgul-Murășului, care-și propusese, ca deosebită menire, să pună la cale „chestia românească“, una din cele mai grele ce sta în drumul visurilor mărețe maghiare. Cum? Cu prea puțină bătaie de cap: Fiindcă numai conducătorii erau cari ațîțau și puneau poporul împotriva, deci să piară conducătorii! — turma va plecă atunci gâtul spre tăiere, sau ascultătoare va ține pasul în urmă „baciului ungurean...“ Cuvânt de ordin a dat deci „tribunalul negru“ din Târgul-Murășului: să se răpună, până la unul, toți valahii știutori de carte din Ardeal și din țara ungurească.

Arpad, cap de bandă investit cu rang ofițeresc, a cerut el însuși să i se dea pe mână și spre stăpânire un cuib din cele mai primejdioase de cărturari români, acela din Petrid, lângă Turda, unde preotul Ioan Pop Bariț crescuse nu mai puțin de cinci feciori și în carte ungurească, și în carte, dar și mai mult încă în simțire românească.

Ei, își aducea aminte săcuiul, din școală. Puiul de valah îl lăsa departe în urmă la carte, — la cartea ungurească totuși! — și măcar că o știa mai bine decât el, în discuție vorbea numai de originea lui *romană*. — Frumoasă origine! — spuneă Bora Arpad; — neam de tâlhari, iată ce au fost romanii și cu ce vă mândriți voi românii. Se știe doar că Romulus și Remus... — Se știe că romanii au stăpânit toată lumea și au croit legi cărora toată lumea astăzi li se închină! — răspundea puiul de valah și nu se da nici mai departe bătut, ci zdrențuiri de tot ieșeau Atila, Arpad și chiar sfântul Ștefan, din discuție. — Nici n'a strâns-o în sufletul lui puiul de săcui.

Avea să și-o reverse acuma din belșug asupra obraznicului de valah, asupra neamului lui întreg, și mai ales asupra fratelui mai mare, primejdiosul acela de Gheorghe, — cel ce scotea la Brașov o „Gazetă“ pe care o chema a „Transilvaniei“ și o „Foaie“ prin care avea pretenția să lumineze mintea și să înalțe inima valahilor cu ajutorul literaturii... Literatură valahă! auzi absurditate! limbă barbară de robi incuși, — și literatură!

Isoade aduseseră lui Bora știința că toți cinci frații erau acasă, în jurul pătului bătrânului, care zăcea de mai multă vreme. Și totuși, când husarii au intrat cu sgomot în curte și Bora însuși a dat năvală în casă cu câte un pistol întins în fiecare mână, — nimeni nu li s'a arătat în cale; o tăcere de moarte ca dintr'o casă pustie, i-a întâmpinat. — Au prins de veste, au fugit mișei! scrâșni săcuiul. — Tocmai din fundul unei odăi întunecoase îi ajunsese până la urechi o tuse seacă....

— Al hohoti bravul ofițer, tot a mai rămăs unul aici; l-au lăsat pe bătrân și au tulit-o cu toții... Asta numai un valah e în stare s'a facă!

În pragul odăii se ivi acum bătrânul, înalt, slab, cu ochi scântetori de friguri, duși în fundul capului, sprijinit într'o cârjă, abia ținându-se pe picioare. Auzise vorbele săcuiului, și nu s'a putut răbda.

— Aci sunt, taie-mă, împușcă-mă, — grăi scurt, hotărât, strângându-și, la fiecare cuvânt, toate puterile; — dar nu mi batjocori copiii...

— O, sărace, — îi aruncă săcuiul vorba cu dispreț, — tu zici să nu-ți batjocoresc copiii, — dar ei te-au lăsat aci, pradă mâinii și răzbunării noastre; au grăbit la adăpost, cu picioarele lor sprintene, și nici unul n'a făcut pentru tine cecece odinioară a făcut Enea pentru tatăl său Anchise; măcar că sunteți doar și voi romani, urmașii eroilor acelora...

— Eroi nu suntem, — grăi iar părintele potolit; — suntem niște bieți oameni cari ne apărăm cum putem de dușmanul întărit, și ne rugăm Domnului să-i îndrepte inima și să-i înseneze gândul...

— Vă apărați! Așa vă apărați! Ucigași de tată sunt copiii dumitale; — căci trebuiau să știe că vom fi fără milă...

— Ascultă, domnule...

Bătrânul se lăsă gemând pe o laviță lângă ușă.

— Ascultă, ca să nu te mai osieneși pe drumuri... Ieri noapte, pela cântători, cum nu puteam să închid ochii de boală, aud la fe-

reastră o bătae ușoară... Mă ridic în așternut și apropii capul de gratii... Era un om din sat de-aici; în bătaia lunii l-am cunoscut. — „Ce vrei, Mitre?“ îl întreb. — „Vreau, părinte să-ți spun, îmi zice, că vine veste rea dela Turda. Un domn de-ai noștri a trimis pe un om să-ți spuie să vă luați cu toții de grabă de p'aici, că vine dușmanul cu gând de moarte asupra dumneavoastră și a sfinției tale; și zice, părinte, să plecați chiar acuma, că în toată clipa poate cădea“... — „Unde i omul?“ — „M'a întrebut: unde șade popa vost' ? l-am zis: las' că-i spun eu. Și a plecat îndată îndărăt“ — „Bine, Mitre, ia-te binișor acasă și să nu mai spui nimănui nimic“...

„Am rămas așa gândindu-mă ce-i de făcut? Mă simțeam așa de slab, de nu m'aș fi putut târa zece pași din loc... Copiilor însă să le zic să plece fără mine, ar fi fost în zadar... Ar fi alergat să facă rost de vre'un car, — dar pe vremea asta e greu, s'ar fi pierdut o zi poate, și carul umblă încet, și în vremea asta... „dușmanul poate cădea în toată clipa, mi-a spus omul...“

„Pe când mă frământam eu așa, aud ușa scârțâind... — „Par'că a fost cineva la fereastră?“ mă întreabă Gheorghe... Atunci mi a dat Dumnezeu un gând bun. — „Da, a fos; zic, a fost un om...“ — „Ce vrea?“ — „A venit un trimis din munți, dela lancu; zice că îndată să vă luați și să plecați într'acolo, că e mare nevoie de voi...“ — „Apoi dumneata, tată?“... „De mine nu e nimic; mi-a spus omul că p'aici nu mai e primejdie; toată puterea ungurilor din Turda are să se îndrepte spre munți lui lancu“... — „Dar măcar unul din noi să rămână aci...“ — „Nu, nici unul: mi-ajunge preoteasa să mă îngrîșească... Nici nu mai mi-e așa rău...“ — Și așa: cu părintească porunca și sub amenințare, aminteri, de părintesc blestem, i-am trimis numai decât pe toți. Sore d'mineafă mi-au sărutat mâna pe rând și au plecat. Acù trebuie să fie aproape de străntori...

— Dar zici de preoteasă; ea ce s'a făcut?

Bătrânul zâmbi amar.

— Asta nu ți-oi spune-o, vezi. O fi trecut și ea dealul de spaima voastră, prin păduri...

Stătea Bora Arpad în fața bătrânului acestuia slab ca umbra, și întreaga îndârjire a „tribunalului negru“ prindea a se înuia în inima lui. Ce-ar fi zis însuși „tribunalul“ să fie stat aci de față?...

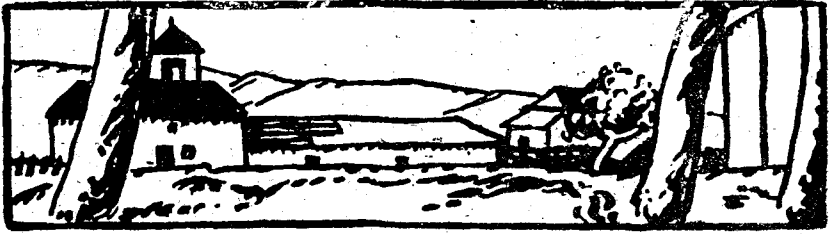
Afară, husarii stăteau gata. Căpitanul apăru în tindă.

— Aidem băeți! Ne 'ntoarcem; pe moș popa îl lăsăm până una-alta aci... — „Lasă, ce credeți? — urmă văzând fețele ciudos mirate ale husariilor, — să-l luăm noi când s'o mai întremă, să-l spânzurăm cu pompă la Turda... Ce să ne stricăm acù praful de pușcă pe stârvul ăsta?“...

Dar când fură departe husarii, Bora Arpad mai întoarse odată capul spre casa popii ce începea să se piardă în zare, și murmură scrâșnind din dinți:

— Din tare lemn sunt cicplii, totuși, tâlharii ăștia de valahi!...

ION GORUN

Marele Tot și micul Ne-Tot

sau

Domnul M. Dragomirescu și Poetul

Fantezie grotescă pe-o temă idioată

Estetica integrală vede în operele geniile niște adevărate ființe de sine stătătoare, niște adevărate specii ale unei lumi noi — ale lumii psiho-fizice, lume deosebită și de cea fizică și de cea psihică.

M. Dragomirescu

Casa prietenului meu, poetul Alfa e așezată în fundul unui parc plurisecular, în împrejurimile orașului Omega. Insulată *) în izolare, clădirea aceasta cu un singur etaj, e acoperită în întregime de plante agățătoare. Iar parcul întins pe câteva hectare e împrejmuit în față de vechi ziduri groase care nu lasă să i-se vadă deafară vegetația exotică, multiformele boschete, pavilioanele, peluzele, bazinele cu pești de aur și jocurile de apă pe care fantazia maladivă a unui grădinar artist le-a orânduit cu o desăvârșită și halucinantă măiestrie. În definitiv n'ar putea preciza nimeni de ce, dar toată lumea era de acord că neobișnuitul ornamentațiilor acestui decor dădea o stranie impresie de vis și nebunie, părând mai de grabă a fi materializarea provizorie a unei viziuni de somnambul, decât alcătuit în adevăr din lemn, piatră, plante, marmur și nisip. În dosul clădirii absența zidurilor permitea unui lac nesfârșit să facă punte de safir între locuința poetului și firmament. Nu aveai de scoborât decât vre-o câteva trepte de pe terasă pentru a păși în barca adormită, de unde se vedea mai bine lina lunecare a lebedelor căutând luceferi, printre nuferi paralizați.

* * *

*) Cuvânt nou (a insula, însulare, a se insula). S'ar fi putut să fie rezultatul unei greșeli de zăț. Anticipiez.

Prietenul meu se întorsese de câteva zile numai, dintr'o lungă călătorie în extremul orient.

Lovind în gangul care agățat de porțița de stejar înlocuește muzical stridența soneriilor electrice, n'a trebuit să aștept prea mult pentru că bătrânul *Psiho-Phisicus* să-mi deschidă cu același surâs pe care î-l cunoșteam de ani și ani. Bătrânul *Psiho-Phisicus* fusese botezat de domnul Mihail Dragomirescu în al căruia „Institut de literatură” figura încă, în calitate de membru onorific, fiind un personaj abstract și totuși palpabil și (după propria expresie a Maestrului), depinzând de stăpânul său (Poetul) și totuși de sine stătător ca: *Divina Comedie*, *Faust*, *Foiletoanele din Viitorul* și *Pseudokinegetos*. Simpatia pe care capul lui înălbit și o inspira era anulată repede și în întregime de rezerva prețioasă cu care te primea, precum și de mania de-a complica lucrurile prin vorbirea lui pedantă și „tout en formules”. Imi era totdeauna teamă să-i pun o întrebare, căci nu se putea prevedea niciodată unde poate duce această imprudență. Riscotuși :

— Ce face stăpânul tău, bătrâne?

— E un mister pe care slăbitele puteri ale modestei mele minți nu l-au putut pătrunde.

— Nu-ți cer un interview *Psiho-Phisicus*, vreau să știu numai dacă în momentul acesta stăpânul tău e vizibil.

— A! E o aluzie la romanul lui Wels! L'am cetit.

— Nici o aluzie *Psiho Phisicus*, te întreb dacă stăpânul tău e acasă și dacă-l pot vedea fără să-l turbur.

— Pentru că domnul își dă osteneală să insiste, am înalta onoare a-i răspunde mai întâi că pentru stăpânul meu domnul e totdeauna binevenit, apoi că stăpânul meu nu s'a îmbrăcat încă și că în clipa în care am onoare să vorbesc se găsește în odaia de lucru. Mi-a poruncit să-l las singur până mă va chema. A intrat în odaia de lucru la 11 dimineața și iată, de-asupra pavilionului chinezesc luna a crescut pe-un ram de chiparos ca un măr de aur într'un pom de Crăciun, fără ca luminatul meu stăpân să fi apelat încă la nerăbdarea mea de a-l servi.

În casă, un fum gros și mirosind ciudat mă lovi.

— Ce-i mirosul acesta *Psiho-Phisicus*?

— Numai pentru că domnul l'a remarcat îmi voi permite să-i atrag atenția că mi-am permis să am impresia că dela reîntoarcerea din orient stăpânul meu se *artificializează*.

— Ascultă *Psiho-Phisicus*, fumul acesta îmi pare a fi de opium. *Psiho-Phisicus* păru ultragițat de sublinierea mea indiscretă.

— Analizarea acestui detaliu nu intră în umilele mele atribuțiuni.

De abea atunci mi-am dat seamă că gogomanul se gândise la „*Les paradis artificiels*” de Baudelaire.

* * *

Ajunsesem la ușa odăiei de lucru.

Cu călcăile lipite și mijlocul frânt în unghi drept solema și teatral Psiho Phisicuo deschisese ușa, pentru a o închide apoi încet și fără șgomct în urma mea.

Prietenul meu A'fa, într'un halat de mătăasă neagră împodobit cu flori galbene, dormea cu capul pe masă. Mâna întinsă de-alungul suprafeței lăcuite a acestei minuni de artă japoneză se crispase pe toc, iar bărbia îi era sprijinită de-o coală de hârtie pe care se vedea o mare pată de cerneală neagră. Il bat ușor pe umăr. La vederea mea, expresia poetului ia o înfățișare de groază:

— Te-ai umflat? Ai crescut? Te-ai bărbierit?

Nu găseam nici o explicație acestei primiri neașteptate. Dar prietenul meu își reveni.

— Iartă-mă, începu el. Nu-ți poți închipui ce mi s'a întâmplat. Și după ce-mi oferi țigări și cognac începu această extraordinară povestire.

* * *

Toată noaptea n'am putut dormi de căldură. Aprindeam lumina la fiecare jumătate de oră, fumam o țigară, încercam din nou să dorm, imposibil. Avem câteva cărți interesante dar nu voiam să încep nici una, în nădejdea că la primele pagini de lectură voi isbuti să dorm. Imi trebuia ceva ușor, plicticos chiar. Mi-am amintit că puseseam de-o parte câteva publicații românești.

Reviste, ziare, cu și fără suplimente literare. Le-am cetit pe toate. Într'un târziu am adormit. După vre-o patru ore de somn, adică pe la zece dimineața m'am trezit. După un duș calduț și-un pământel de Porto am intrat aici. Îți mărturisesc că nota dominantă a celor mai multe periodice românești pe care le cetisem în timpul nopții, mă umpluse de jale. Mă pregăteam să scriu pentru „Țara Noastră“ un articol în care intenționeam să discut câteva aspecte ale acestei literaturi.

Bag tocul în călimară, dar când să-l scot simt o greutate agi-tându-se în vârful peniței. Te asigur că n'am resimțit deloc curiozitatea pescarului care nu știe dacă în vârful undiței se sbate un rac, o broască sau (vorba fabulei), o știucă. Un sentiment de groază pusese stăpânire pe întreaga mea ființă. În cele din urmă mă hotărâsc și trag tocul afară. Cine crezi că se sbătea cu nasul înfipt în vârful peniței mele? Insuși domnul Dragomir Mihalachescu.

— Mihail Dragomirescu, rectific mașinal și uluit.

— Nu-i tot una? zâmbi amicul meu. Cine-o să-și mai bată capul cu astfel de mofturi? L-am recunoscut după modul de-a rosti cuvântul *genial*. Și bagă de seamă, până acum nu-i controlasem pronunția decât *pe hârtie*. La vederea lui, grațioasa Tanagra pe care-o vezi, își acoperi fața făcând o bruscă piruetă și dând cu ochii de bustul lui Voltaire, a căruia înfățișare se dilatase în semnul celei mai (dacă se poate spune) homerice veselii, i se adresă cu vorbele: „Quelle horreur, Monsieur“!

Asta m'a edificat asupra autenticității statuetei, confirmându-mi bănuiala că gingașa antichitate elină e de fabricație pariziană.

În timpul acestei scurte scene, urmând ritmul sbârâneli unui bondar, domnul M. Dragomirescu, cum zice că-i zice, dansa pe sugativă descriind în litere rotunde, cu ajutorul călcânelor sale pline de cerneală, frazele pe care le poți ceti. Uite. În adevăr, cetesc pe sugativă:

Estetele întregală, infinitul naționalizat, eu nu pot avea nimic cu Al. O. Teodoreanu din moment ce nu s'a dovedit a fi genial, ce poate avea el cu mine din moment ce eu sunt? Urmează câteva curbe capricioase, ca urmele de olandeză pe ghiață. M'am convins că afirmația unora (vezi A. Mirea), cum că domnul M. Dragomirescu ar scrie cu piciorul nu e o banală figură poetică, ci un neverosimil adevăr baroc.

— Și ce-ai făcut, zic, din ce în ce mai uluit?

— Întâi l-am desbrăcat. Nu-l puteam lăsa așa plin de cerneală. Mă temeam să nu moară. Dar asta e o prostie. A vrea să-l scapi pe domnul M. Dragomirescu din cerneală, e ca și cum ai vrea să salvezi peștii de la înec în timpul inundațiilor. Cerneala e elementul lui. Dacă nu se înăbușă la aer e că se aseamănă și în această privință cu racul. Chiar dumneata (mi se pare în revista „Gândirea“), printr'o singură apăsare de peniță, l-ai scos la iveală în mărime supra-naturală (umflat cu aer). De astă dată, l-am pescuit în călimară, de unde a eșit în proporțiile lui firești, adică de mărimea unui E din titlul „Adevărului literar“ și (scuzați) artistic. După ce l-am desbrăcat, l-am fricționat cu peria de dinți săpunată și la urmă cu „pierre ponce“. L-am făcut apoi duș cu pulverizatorul (a-ha! i-hu! bum-ta-rara! lu, iu, iu! — așa făcea) și l-am lăsat să se usuce într'o cabină improvizată din cărți de joc, oferindu-i un colț de sugativă, tăiat de mine în formă de halat de baie. Dar de-abea îl pudrasem cu talc ca pe-un pruncușor opărit și el iar s'a repezit la călimară. Când am văzut că-i incorigibil l-am luat frumoșel de ceafă și l-am pus în palmă (văzut cu lupa e foarte nostim). Partea amuzantă e că a început să mă mustre. Se uita la mine de sus în jos. Cred că suferă de un defect de optică. Avea aerul să-și închi-pue că el e uriașul și eu piticul. Părea că nici nu bănuște că nu depindea decât de capriciul meu să aleg între a-i introduce un ac de cravată în nodul vital sau a-i da soarta unei anumite insecte noctambule, strivindu-l prin presiune, cu unghia. Dar supărarea nu i-a ținut mult. Omulețul a început să țărâe o conferință în care nu era vorba de cât de infinit, de el și de eternitate. Un greer ca un ecou răspunse de undeva covârșindu-l. Am profitat de ocazie pentru a-l examina. Cu vârful peniței i-am ridicat învelișul cutiutei craniene, cum ridici un capac de lulea. M'am bucurat pentru dumneata. Ți se dovedea exactă o hypoteză aparent inadmisibilă. Fac o secțiune într'o proeminență afectând forma unei circumvoluții din ceea ce părea a fi un creier. Gust. Ai avut dreptate: *Capul domnului M. Dragomirescu conține miez de nucă*. Acum se explică toate îmi ziceam închizând la loc capacul, pe când pacientul țărâia înainte. Faptul ar trebui numai răspândit, (ceea ce și fac. N. A.). Mă mir chiar că vreme de 30 de ani, atât de puțini scriitorii români să fi aflat secretul acesta. Un val de aer proas-

păt năvăli pe geamul deschis. Am așezat vivanta miniatură pe-o coală de hârtie și l-am scos la geam. La vederea bolței înstelate a făcut un mic gest larg.

Marele Tot! exclamă el ceva mai tărișor, țărâind apoi pe-acelaș ton (monoton, monoton!).

Micul netot! hohoti un liliac din sbor, voind parcă să-l anunțe nopții indifferente, pe când licuricii toți parodiau stelele, în aplauzele de catifea ale falenelor. Omulețul meu începuse să se umfle. La un moment dat devenise complectamente sferic și nu mai păstra cu hârtia decât un singur punct de contact. Înțepându-l atunci cu penița (așa, din glumă) a plesnit de-odată și n'a mai rămas din el decât pata de cerneală pe care-o vezi.

Prietenul meu tăcu.

Sprîjinit de pervazul ferestrii priveam parcul. În lumina selenară diamantele bazinelor se schimbau în ametiste, safire, smaralde și opale. Și ca un invizibil bazin muzical, din desişul copacilor înmărmuriți, privighetoarea aruncă o limpede jerbă de note.

Uite, am spus fără voce, Dacă Mihalache Dragomirescu ar exista încă pe coala dunitale de hârtie, ar scrie desigur fără toc (cu tocurile), că privighetoarea aceasta are talent dar că poetul Talaz de ex. are *geniu*.

Ei și? Replică poetul întinzându-se de oboseală. Pământul și-ar continua totuși nesupărat mersul în neant, cu tot cu privighetori, parcuri, nopți de Mai, Dragomirești și alte păsări.

* * *

Bătrânul Psiho-Phisicus ascultase se vede la ușă.

Cu o temeritate de neînchipuit la un om ca el, intră busna în cabinet. Era livid. Cu o voce de asfixiat de-abea putu articula, arătând pata de cerneală:

Asta e tot ce-a rămas din Maestru?

Dar ce-ai fi vrut să rămâie, pufni Poetul?

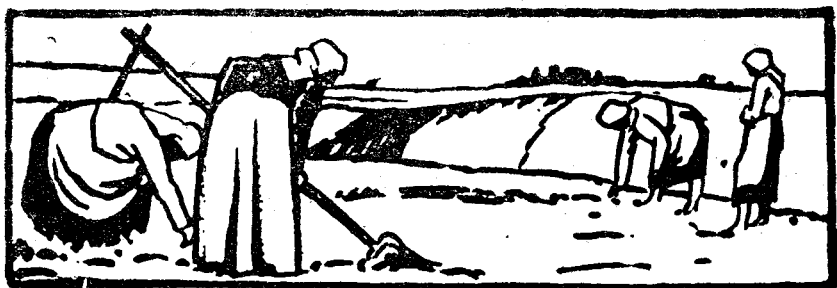
În fața acestui răspuns brutal, cu o hotărâre admirabilă Psiho-Phisicus sări în picioare pe coala de hârtie și-și dădu foc. S'a consumat liniștit ca o havană, lăsând nu mai mult ca două scrumiere de scrum gros.

Și iată cum, aproape odată cu Maestrul creator, dispăru atât de mișcător și Creatura, bătrânul Psiho-Phisicus, personagiu abstract și și totuși palpabil și (după propria expresie a Maestrului) depinzând de stăpânul său (Poetul) și totuși de sine stătător ca: Divina Comedie, Faust, Foiletoanele din *Viiitorul* și Pseudokineticos.

Morală

Nu fumați niciodată opium cu stomahul încărcat.

AL. O. TEODOREANU

Administrația comunală

Cu privire la administrația comunală, proiectul guvernului este cât se poate de simplist. Această materie o tratează într'un singur titlu, comun, indiferent de importanța și mărimea comunelor. Abia din dispozițiuni răzlețe, presărate în alte titluri și capitole știm, că gradația dintre comune este următoarea: comună rurală, suburbană și urbană, aceasta din urmă fiind de două feluri: reședință și nereședință de județ. Dintre acestea, numai comunei suburbane i se dedică opt articole speciale. Incolo, toate dispozițiunile sunt comune. Despre această organizare, proiectul zice că este definitivă și nu promite vreo nouă lege specială decât doar în ce privește sectoarele comunelor urbane mai mari ca trei sute mii locuitori. Deosebirea dintre administrația diferitelor categorii de comune rezidă, deoparte, în numărul consilierilor, de alta, în ce privește dependența de autoritatea centrală. Comunele urbane, reședințe de județ, sunt supuse direct ministerului de Interne, pe câtă vreme celelalte depind de autoritățile județene. Prin aceste câteva dispozițiuni, proiectul a și epuizat partea principiară relativ la administrația comunală, ocupându-se însă cu atât mai pe larg de partea tehnică a ei.

Din dispozițiunile principiare aci enumerate, cel mai susceptibil de critică ne pare a fi trecerea ușoară asupra comunelor foste municipale din noile provincii și a marilor orașe din restul țării. Oricare ar fi avantajille codului unic administrativ și a dispozițiilor comune pentru câte un gen de administrație, ele nu vor fi de natură să învingă unele realități ce reclamă măsuri speciale. După umila noastră părere, nu s'ar putea trata într'o lege unică decât comuna rurală și cea urbană, indiferent dacă este sau nu, reședință de județ. Din moment ce s'a adoptat principiul general, ca legătura cu centrul să fie cât mai strânsă, aceasta nu constituie vreo piedică, ca mecanismul ei intern să fie identic cu a celorlalte cari nu au o importanță geografică și politică asemănătoare. Dacă controlul și tutela centrală nu ar fi

excesivă, această așezare ar putea să însemneze chiar o situație privilegiată, căci, decât să depinzi de autoritatea centrală prin mai mulți indermediari, e cu mult mai bine să l-te înch'ni deadreptul.

Nu tot așa stăm însă și cu comunele mari urbane, cunoscute mai de mult subț numele de orașe municipale. Datorită unor împrejurări istorice, acestea au ajuns să reprezinte azi o structură foarte complicată, pe care măsurile preconizate de proiect nu le pot îmbrățișa. Marile orașe din Transilvania prezintă probleme și fenomene ce nu sufăr un tratament simplist. Tratându le alături de comuna rurală și pe o treaptă egală cu acestea, faptul acesta nu poate avea decât două consecințe firești, ambele n.favorabile. Sau se intenționează oprirea desvoltării lor pe loc, ceea ce ne vine greu să credem, sau că autoritatea centrală se mulțumește cu controlul riguros ce i-l asigură proiectul și de aci va rezulta un al doilea rău, cu mult mai mare. Controlând progresul altora nu este o situație demnă de noi. In ce privește aceste orașe, idealul nostru nu poate fi acela de a le opri pe loc, ci a le face să progreseze, dar, împreună cu elementul românesc, nu fără el. Spre acest ideal, desigur, nu ne va ajuta un aparat simplist, rural, ci unul special.

Dar separarea categoriei marilor comune urbane de aceea a celor rurale, s'ar impune și din alt punct de vedere. Din fericire pentru noi, domeniul rural ofere guvernării românești un teren față de care nu trebuie să aibă nici cele mai mici rezerve. Toate interesele noastre pledează pentru aceasta. Făcând abstracție de câteva insule de altă compoziție etnică, în acest domeniu elementul românesc este aproape suveran. Având în vedere această situație extrem de favorabilă, am înțelege să dăm comunelor rurale cea mai mare libertate de mișcare. Intărindu le pe acestea, desigur că și adoptarea celor dintâi ar fi mai ușoară și mai grabnică. Dar, din motive pe cari nu le cunoaștem, proiectul nu înclină nici într'o parte, nici în alta. El se mulțumește să promoveze avântul și uneia și alteia, fără să inaugureze un scop bine definit. In loc de a da un program comun amândurora, rezultatul va fi că nu-l va avea nici una, nici alta.

Deși intenția noastră nu este să depășim cadrele principiare ale proiectului, vorbind de comunele mari urbane nu putem scăpa bunul prilej să stăruim și asupra unui amănunt care este de o mare actualitate pentru administrația noastră, asupra unei probleme nesoluționată încă: chestiunea apartinerii comunale, poarta actuală și viitoare a năvalei străine în orașele noastre. Grație împrejurării, că proiectul tratează toate categoriile de comune subț acelaș titlu, nu putea să aplice principii deosebite nici în chestiunea ce o invocăm. Or, apartinerea în marile orașe se prezintă cu totul subț alt aspect decât la sate. Câtă vreme mișcarea populației la sate nu comportă nicio importanță, la orașe adesea constituie adevărate primejdii. Păstrând egale condiții de stabilire pe teritoriul orașului ca și la sate, aceasta ar însemna să asigurăm paza și liniștea orașelor cu o poliție rurală, cu jitarii de câmp. Susținem deci, cu toată convingerea, necesitatea unei reglementări cât mai amănunțite a apartinerii comunale, făcând odată pentru totdeauna

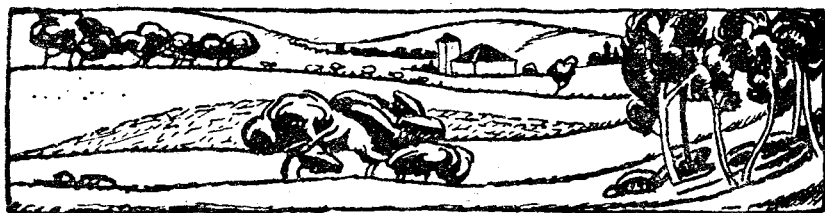
lumină în această capitală și arzătoare chestiune. Altfel, această sarcină ar continua să apese umerii prea flexibili ai siguranței și poliției de stat, a căror activitate în această direcție este îndeobște cunoscută.

Singura tendința națională, hotărâtă, ce respiră din structura proiectului, este creșterea comunei suburbane. Prin această măsură, numeroase comune urbane vor pierde din ascuțișul lor actual, deoarece, în afară de secuime, nicăiri orașele ardeleno nu au o legătură de continuitate cu mase rurale de aceeași compoziție etnică. Rămâne însă în picioare problema orașelor mari, asupra cărora am stăruit îndeajuns mai sus și cari, nici prin acest mijloc nu-și vor pierde caracterul predominant de astăzi.

În ce privește modul de funcționare al administrației comunale, acesta urmează același principiu ca și administrația județeană. Consiliul județean deliberează, iar delegația permanentă cu primarul execută. Consiliul comunal se compune din membri aleși, amăsurat numărului populației, la care se mai adaugă consilierii delegați de camerele de industrie, comerț și muncă, din câțiva consilieri femei, coopitate de consiliu și din șefii diferitelor servicii comunale, precum și reprezentanții cultului și învățământului, aceste două categorii din urmă având numai vot consultativ.

Încheind cu acestea observațiile noastre privitoare la partea principiară a proiectului de reformă administrativă, promitem să revenim, discutând și partea lui tehnică, când textul lui definitiv ne va fi cunoscut și dacă vom crede că va mai putea fi util.

P. NEMOIANU

Insemnare despre „Cousin Pons“

Ferdinand Brunetièrè a observat cã în catalogul *Comediei umane*, întocmit înainte de a fi fost scrise romanele *la Cousine Bette* (1846) și *le Cousin Pons* (1847), ele nu figurau în nici-una din cele trei părți care compun „Comedia“. Plãsmuirea lor ulterioarã indicã, și ne obligã sã deducem, o inspirație liberã, sustrasã de sub planul arhitectonic al operei lui Balzac, de unde apariția lor ca douã opere cu adevãrat necesare în desfășurarea geniului creator al marelui romancier. Ele mai târziu au fost repartizate sub împãrțirea generalã: *Scene din viața parisiianã*, și catalogate sub titlu: *Neamurile sãrace*; dar nici-o altã motivație nu le leagã la oaltã.

Balzac, cu logica sa simplificatoare, ca redare a pasiunilor putem spune cã le-a pus în opoziție: *Cousine Bette*, ca pasiune a invidiei, este rãutatea care știe sã nu se trãdeze, — pe cãnd *Cousin Pons*, cu pasiunea lui pentru artã, cade victimã din pricina bunãtãții pe care, prea mult peste marginile vieții sociale, și-o manifestã fãșiș. *Cousin Pons* își iubește sincer rudele, — *Cousine Bette* ajunge ca pe ale sale sã le și urascã.

Douã capodopere le-a numit Brunetièrè care, socotind cã „nimic n'a scris superior“ lor, adaogã: „Idea comunã care le leagã — aceea a dramelor întunecate și ascunse, pe care inegalitatea condițiunilor le naște în familiile între oameni de acelaș nume, de acelaș sânge, de aceeaș origine — este dintre cele mai fecunde ce se poate concepe (în materie) de subiecte mișcãtoare“... Cu privire la romanul rudelor sãrace, Taine nu se exprimã anume, ci, între „marele personaje“ ale lui Balzac, din *Cousine Bette* ia numai figura baronului Hulot; iar Faguet, și mai sgãrcit la valorificãrea fiecãrui roman în parte, lasã ca sã scoatem pãrerea cã la defectele compoziției — lipsã de proporții, începuturi prea lungi, desnodãmãnturi brusce sau prin accident, — excepțiune face *Cousin Pons*.

Intr' adevãr, din acest punct de vedere, adicã cel al compoziției, *Cousin Pons* este superior celui alt roman, atãt cãt pot fi stabilite grade

în opera lui Balzac, și de multe ori au fost stabilite. Mai puțin jurnalism, descrierile nu sunt așa de încărcate ca să strice unitatea de impresie, sau să împiedice puțința de figurare a cetitorului; nu mai este nici ingrămădirea de portrete, ca în *Cézar Birotteau*; și, ceace lipsește în *Cousine Bette*, aici este realizat: concentrarea acțiunii, înlăturarea deslănării, care nu se regăsește decât în cele mai bune romane ale lui Balzac: *Eugénie Grandet* și *Père Goriot*. Și cu atât străngerea acțiunii se pune mai mult în vază cu cât, în deosebire de *Eugénie Grandet* — roman prin subiect predestinat să se desfășure pe un cadru strimt, o caracteristică a avarului Grandet fiind fuga de oameni sub zidurile înalte și poarta uriașă, — *Cousin Pons* mișcă o masă de personaje care cu mult întrece capacitatea de cuprindere a celor mai de seamă romane realiste (excepție făcând, bun înțeles, cele istorice, învecinate cu epopeea, ca *Răsboiul și Pace*) Balzac, după bine cunoscuta lui metodă artistică, distribuie diferite roluri: avizi după îmbogățire, cointeresați la eventuala îmbogățire a altora, negustori nesățioși la câștig, parveniți sociali, și pe cale de parvenitism, ca apoi, între ei, să tragă o linie demarcațională: de o parte eroii „epopeei banului“, iar de altă parte victimele lor Schmucke și Pons. Dacă nu ar face victime, animalele prădalnice nu s'ar individualiza așa de bine, iar Schmucke și Pons nu ar produce emoția care se desprinde din roman, dacă nu ar apărea în legătură cu ei Cibot și Fraisiér.

S'a zis de Balzac că mai mult în zugrăvirea răilor și scelerăților ar fi excelat, dar s'a combătut destul această spusă, citându-se exemple. Intre ele pot să între și Schmucke și Pons. Rare ori în opera lui Balzac două personaje apar mai simpatice decum rees cei doi muzicanți. Datele romanului sunt de așa natură adunate ca să ni-i prezinte dureros din pricina oamenilor înconjurători; sfârșitul lor este scos din înlănțuirea evenimentelor astfel ca să constituie apoteozarea mizeriei ce i-a urmărit de-alungul vieții, — toate elementele romanului ne arată că pentru ei o furișată simpatie a autorului șerpuește în prelargul romanului, și la sfârșit teoria supunerii observatorului la obiectul observat se clatină. Balzac, fără să ia cuvântul în favoarea lor — sau în defavoarea celorlalți, precum obișnuiește într'alte romane, — grăește prin ei; se simte că-i iubește și că ne îndeamnă și pe noi să-i iubim. De-altfel Taine, care scrie curând după moartea romancierului, a făcut observația că Balzac personal s'a transpus în cadrul lui Pons: „galeria (de rarități artistice) pe care o descrie în *Cousin Pons*, cu o minuțiozitate de îndrăgostit, se zice că a fost a sa“.

A zugrăvi oameni buni, este cu mult mai greu, mai ales în roman, decât a zugrăvi și a crea cu vorba scelerăți și oameni răi în sensul balzacian.

Din opera dramaturgilor, și în veacul al XIX-lea din a romancierilor, ați observat că populare au devenit personagiile moral defecuoase. De ce tragedia clasică și-a îndreptățit existența, ca gen literar, pe baza triumfului unei pasiuni bune asupra uneia rele, și nu s'a mărginit numai la prezentarea celei dintăiu? Și de ce, în cursul acestui

veac, romanul s'a desfășurat pe baza aceluși pesimism existențial*) comun lui Balzac ca și lui Flaubert, lui Maupassant ca și lui Dostoevski, lui Paul Bourget ca și lui Tolstoi? Puțini îl au în minte prezent pe cumintele soț al Anei Carenina, dar toți care au citit romanul o cunosc, ca din familie, pe Ana Carenina, și nu numai în urma rolului covârșitor pe care-l are ea în roman; puțini pomenesc de stărițul Zossima, dacă pomenesc vre-unii, dar toți cei care au citit romanul lui Dos'oevski, o amintire neștersă cultivă fraților Karamazov; la tot atât de puțini le-au rămas înfățișarea, faptele sau ideile austerilor și s verilor moralști din opera lui Bourget, în vremece Graslou și cei doi eroi principali din *André Cornelis* au trecut la cot cu eroii lui Balzac. Și tot așa mai departe...

Din punct de vedere estetic predominarea în roman a monstro-sității morale și pasiunii rele asupra normalului și pasiunii bune, nu se pare că dela sine se explică prin instinctiva respingere a amestecului genurilor. Cetitorul, către un roman cu oameni numai buni, numai senini, nebântuiți de nici-o pasiune rea, dintr'o preconștiință artistică se găsește ca față de o operă moralizatoare. Rămâne de cercetat dacă și scriitorii își dirijează astfel inspirația din aceeași preconștiință, căci sunt destui care cu bună știință procedează așa. Cel puțin Balzac multe subiecte și-a ales în conformitate cu gustul publicului, și Faguet spune că popularitatea lui se datorește brutalității, vulgarității și trivialității. — Din punct de vedere literar explicația este și mai ușoară: alegerea personajilor după acest criteriu, — fie că sunt temperamente (ca la Maupassant), fie că sunt tipuri (ca la Balzac) — corespunde necesității de a fi înlăturată monotonia și uniformitatea. — Iar din punct de vedere moral, — după cum ni se pare, observația s'a mai făcut, — bănuim, nutrim idealul, ca umanitatea, „comedia umană“, să fie compusă mai mult din exemplare ca Pons, pe care-l cunoaștem, decât din Cibot, pe care dela artist cerem să o cunoaștem. De aici largul la care se simte el când ne zugrăvește scelerțați și răi, când ne face operă de „naturalist“.

Sub oricare aspect ar fi privită problema, cert este că romancierul cu mult mai greu crează pe Pons decât pe Vautrin, Philippe Brédeau sau un altul dintre obișnuiții eroi teribili ai lui Balzac. Ca să se salveze dela monotonie, trebuie să pună tot ce singur a experimentat, să se apropie de auto-zugrăvire. Literatura noastră are un

*) Notă. — Despre pesimismul lui Balzac s'ar putea scrie un întreg studiu. Nu mai puțin decât Flaubert, de exemplu, Balzac și-a coborât pesimismul în opera sa artistică, deși n'a fost un teoretician al concepției pesimiste. Cu toate acestea, foarte puțin se vorbește despre pesimismul lui. Taine, în studiul *Balzac* din *Nouveaux Essais de Critique et d'Histoire*, se mărginește la constatarea „filosofiei amare“ și, implicit, îi opune optimismul său; Brunetière, în *Honoré de Balzac*, vorbește explicit, și citează și pe le Breton ca unul care a constatat pesimismul marelui romancier; iar Faguet, în monografia *Balzac*, s'a exprimat despre „pesimismul său fundamental“. Acest cuvânt mi s'a părut că nu exprimă clar noțiunea, și, pentru a face distincție între pesimismul de concepție, al unui Flaubert, și pesimismul lui Balzac, am întru buințat cuvântul existențial, care pare mai potrivit atât cu obiectul cât și cu ideea.

astfel de exemplu în Brătescu Voinești, a cărui operă, galerie de oameni buni, poate că este atât de restrânsă tocmai din pricina greutateții ce întâmpină artistul când are de zugrăvit un erou ca Pană Trăsnea Sfântul. Și oare, este atât de greu ca în oamenii ideali ai lui Dostoevski (foarte puțini) sau ai lui Paul Bourget (prea mulți!) să recunoaștem înșiși autorii? Dar să scurtăm digresiunea.

Nici Balzac nu înfrânge cu ușurire acest obstacol. Pentru a crea pe Pons și prietenul său Schmucke, a trebuit să desfășure peste zece personaje, cu rol important care vin să-i dăuneze, să-i distrugă, să-i scoată din viață. Astfel acțiunea este tripartită: pasiunea lui Pons pentru obiectele de artă, cărora le-a închinat o viață; prietenia lui cu S. hmucke; intriga și lăcomia celor din jurul lor, cu scopul de a pune mâna pe obiecte, atingătoare de cifra mai multor sute de mii. Dacă această categorie se mișcă, se formează — în sensul plasticității sociale, — se creează artistic din raportul cu Pons și Schmucke, nu este mai puțin adevărat că și cei doi eroi se individualizează în roman — și se „tipizează“ (cuvântul lui Balzac) în *Comedia umană* — din inversul aceluiaș raport, căci, se știe, ce riguros logician era Balzac în privința raporturilor dintre personaje.

Schmucke este el, și nu altul, dar față cu îngrijitoarea Cibot; iar Pons nu este cupidul Fraisier, însă relativ cu rudele lui, cărora nu le trezește decât desgust și desinteres până în momentul când avocatul Fraisier, — reușind să-și asocieze pe Cibot la răpirea tablourilor lui Pons — se prezintă familiei Marville, spre a-i arăta ce noroc o paște dacă vărul ei Pons moare și dacă tablourile ea le moștenește, și nu Schmucke, precum intenționa Pons. El sincer și-a iubit neamurile, toată viața nu le-a cerut nimic, afară de câte un prânz la care râvnea ca bătrân celibatar, sătul de viața prin restaurante; el sincer și-a servit neamurile când a vrut să căsătorească pe fiica dnei Marville cu un bogătaş, care, pentru că și ia seama, urgia familiei se desfășură necruțătoare asupra celui nevinovat, cauzându-i îmbolnăvirea, prădarea obiectelor de artă și moartea. În mijlocul acestei drame a neputinții dintr-o bolnăvicioasă bunătate, de partea lui Pons numai Schmucke se află, la fel nepriceput în a întrevădea, spre a desjuca, intrigile ce se țin în jurul lor; iar de partea îngrijitoarei Cibot, — transformată subit într-o vrăjmașă a lor, din indiferență și desinteresată ce fusese, dar numai după ce de către alții este făcută conștientă asupra prețului obiectelor, — de partea ei stă medicul bolnavului, avocatul, colecții de obiecte rare, locatarul negustor, și cele mai multe cunoștințe, la al căror număr impunător se adaugă, la înmormântare, antreprenorii de solemnități funebre, deopotrivă avizi după argenți, ca umanitatea, „Comedia umană,“ nici în acest roman să nu desmintă vederea pesimistă a lui Balzac.

Dar trebuie să facem o rectificare, spre a feri de o rea interpretare spusă de mai sus; — Balzac se supune sau nu ca observator la la obiectul observat? Mai întâiu că simpatia lui vădită pentru cei doi muzicanți nu-l duce la o caricaturizare a personajilor opuse, și nici la o exagerare a psihologiei lor, a pasiunilor lor, în afară de îngră-

mădirea motivelor de partea lăcomiei, la sfârșitul romanului, care, sunt prea căutate ca să susțină tema preferită lui Balzac. Impresia finală este stricată. În schimb, personagiile în creșterea romanului se proporționează cu o egală reliefare, ca și pasiunile, iar „naturalismul“ operei stă în a da viață artistică, deopotrivă lacomei și intrigantei Cibot, ca și desarmatului Schmucke; naivului și incorigibilului Pons, ca și autoritarei doamne Marville. Nici-o preferință pentru unii sau o persecutare față de alții. Balzac nu a avut altă ambiție decât să dea viață „speciilor sociale,“ să facă „conurență stării civile.“ Și dacă acest cuvânt hiperbolic, aruncat de Balzac și convertit în teorie de către Bruntière, mai mult nu exprimă decât o ambiție, totuși înăuntrul spune realitatea operei: eroii săi nasc, se proporționează, se transformă social-plastic, înving sau sunt învinși, pe baza concurenței ce naște între ei, ca în *Cousin Pons*. Precum concură la „starea civilă,“ cel puțin cu aspirația egalității, toate soiurile de oameni, indiferent de urâtenia sau frumusețea, deșteptăciunea sau prostia ce o au, — la fel eroii lui Balzac, indiferent de caracterul în parte al fiecăruia, concură la cucerirea unui loc cel puțin egal cu vecinul în „Comedia Umană.“ Și cui se datorește egalitatea lor, dacă nu creatorului? Să nu uităm o clipă că în fecundația sa, Balzac a râvnit la egalarea tuturor eroilor, și că el numai în afară de puțința creației a făcut pe unii inferiori — artistic — altora. Deci, nici vorbă ca în *Cousin Pons* să fi suferit obiectivitatea.

În puține romane ale sale surprindem ceea ce cu drept cuvânt putem numi *nașterea pasiunii*, așa cum o putem face cu eroina Cibot. Ea este o ilustrație a metaforei creației, și te îndeamnă, ca realizare artistică, să te cobori la „instinctul fiziologic“ pe care Faguet îl pune la baza operei romancierului.

Ați observat, desigur, că în cele mai multe romane, Balzac ne aduce eroii gata formați sau în plină creștere a pasiunii lor; sau în transformare; sau, dacă vreți, pe cale de mutație. Goriot este complet stăpânit din iubirea de tată când ne este introdus în scenă, și prin calitatea de părinte, își poartă pasiunea cu sine dela o dată memorabilă; Grandet dela prima pagină este înfățișat avar, și toată dezvoltarea ulterioară ni-l arată că așa a venit pe lume, ca și Harpagon; Brideau este format brutal sub influența vieții ostășești; Cézair Borteau ne este recomandat după ce fusese angajat în cariera sa de negustor lăcom. În afară de Claes, din *la Recherche de l'Absolu*, care sub ochii noștri este cuprins de pasiunea, devenită manie, a aflării absolutului, Cibot ne mai înfățișează un caz în care putem *data* nașterea pasiunii. Personajul este foarte nimerit, căci un Fraiser, cu însușirea de om al legilor, din rațiune face ceea ce face, iar speculantul Rénonencq, din obișnuință, Cibot este o femeie simplă, atât de simplă că ani întregi servise pe cei doi muzicanți, fără ca măcar odată să fi bănuțit ce avere ascundea galeria lui Pons. Și, de-o dată, din moment ce află, ea pierde și dragostea, ca și maternă, ce avusese pentru ei, și dispune și de destulă istețime ca să știe să manevreze, poate fi și crudă ca să grăbească sfârșitul lui Pons, poate sta de vorbă, poate urzi un complot, și cu omul legilor, nu numai cu oamenii de teapa ei; într'un

cuvânt, în ea a născut pasiunea. Negator al fatalității tragediei antice și impresionat neplăcut de fantasma romanticilor (deși a păcătuit), Balzac, conform concepției sale, *condiționează* pozitiv stările sufletești, mai ales sentimentele complexe; — totuși, în loc să știrbească, realismul acesta mărește enorm puterea sa de creație, căci oricine va înțelege că mai ușor este să opereze romancierul cu pasionați gata făcuți, decât să-i creeze sub ochii noștri. Aruncați o reprivire în lectura ce ați făcut, și ușor vă veți convinge.

Creația Cibot este mai impunătoare decât Pons; ca personajul balzacian ea rivalizează cu Cousine Bette, cu care mai are și alte asemănări: intrigantă, urzitoare de imfamii, dispunând de mare voință, lacomă după înstărire, foarte abilă cu oamenii superiori ei ca stare socială sau cultură, etc.

Dar originalitatea romanului stă, în deosebi, în a fi *romanul prieteniei*, al prieteniei ideale. De-aceia nu înțelegem cum cei trei critici francezi nu au relevat această însemnătate a romanului, afară de rezerva că scrierile lor au fost sintetice și nu s'au coborât ca analiza în structura fiecărui roman. Taine nici măcar nu relevă, Brunetière se exprimă atât cât ați cetit mai sus, iar Faguet, mai minuțios în această privință, indirect atinge astfel problema: „Balzac zugrăvește oameni foarte inteligenți și tot așa de virtuoși, și cărora le este oroare de vițiu, neputându-se nici obicinui ca să-l vadă. Când îi observi de aproape, acești virtuoși nu sunt tocmai atât de naivi. O mare trăsătură de adevăr este să-i arăți găsind în eroismul prieteniei lor priceperi și apucături care inspiră altora cupiditatea și intriga josnică, și Schmucke și Pons, zugrăviți de-altfel cu dragoste de către Balzac, sunt foarte interesați luați sub acest aspect“.

Romanul poate fi socotit un imn modern ridicat idealului străvechi al amicitiei. Alegerea subiectului, inventarea celor doi muzicanți, amândoi rămași necăsătoriți, amândoi năpăstuiți de soartă, apoi aducerea lor în scenă în mijlocul celorlalte personaje, — sub toate aspectele romanul își merită această caracterizare.

Poate că în nici-un alt caz mai bine ca aici nu s'ar putea aplica denumirea de Homer al veacului al XIX-lea, pe care o face Faguet lui Balzac, și nicăieri nu s'ar potrivi mai cu înțeles definiția de epopee a vieții moderne, pe care o dă Taine „Comediei umane“, de cât comparând pe Achile și Patroclu cu Pons și Schmucke, — cu enorma deosebire, bun înțeles, a timpului, a oamenilor și a genurilor. Știți că în opt cântece se deplânge moartea lui Patroclu, o bună parte a *Iliadei* descrie întâmplările în jurul acestui eveniment, iar Achile nu-și mai găsește astâmpăr, face ce face, și iar revine cu gândul și cu fața în fața prietenului omorât. Taine numește opera lui Balzac „epopeea afacerilor bănești“; iar Pons nu moare natural, ci sistematic este omorât de către cei care au urzit complotul cu scopul ca să pună mâna pe tablouri. Dar căfă deosebire între sensibilul și modernul Schmucke, și robustul din anticitate Achile, — deși intensitatea de simțire nu este mai mică în conceperea nici-unuia dintre cei doi rapzozi ai dragostei prietenești!.. Cât de adâncă a fost prietenia dintre cei doi muzicanți,

se vede numai la moartea lui Pons, când, fiind Schmucke întrebât asupra stării civile a răposatului, nu știe să dea nici-un amănunt: „Germanul nu știa decât un singur lucru, că Pons îi fusese prietenul său“. De douăzeci și patru ore plânge la căpătâiul mortului, nu mănâncă, nu bea nimic, ci tot plânge într'una. A uitat să vorbească, și se mișcă „mașinal“. Numai somnul îl învinge fiind găsit jos, lângă mort. Cei dinprejur îl socotesc „nebun“, înfașurarea îi este de „idiot“. „După un ceas, către ora două și jumătate, săracul, inocentul german își recăpătă simțirea. Schmucke credea că visase două ore. Gândise că deșteptându-se va regăsi pe Pons viu. I se pusese atâtea ștergare ude pe tâmpile, atâtea sare și oțet respirase, că deschisese ochii“... Incapabil să mai bage de seama cum este prădată comoara prietenului său, ba chiar complice involuntar la înstrăinarea ei, de unde lui îi fusese testată, nu mai are de atins decât moartea care în curând vine. — Unde este răsbunarea năvalnică a lui Achile, fortificarea în ură contra celor ce i au omorât pe Patroclu? Unde este strigătul de durere, dar repede urmat de îmbărbătarea la luptă, de acea voinească chiuire peste oastea achee? Unde pedepsirea ucigășului Hector?.. Toate s'au mistuit în focul evoluției miilor de ani.

Și Achile este zdrobit, cunoașteți jeluirea lui cu glas tare; însă

*Iute cu pumnii apucă din vatră cenușe cernită
Și peste cap o împrăstie, fața-i frumoasă slufîndu-și...
Insuși în pulbere, apoi, cât este de mare se 'ntinde...*

Pe urmă:

*Tare de trei ori atunci chiui el la șanț și de trei ori
Valmeș fugiră Troienii cu soții de arme...*

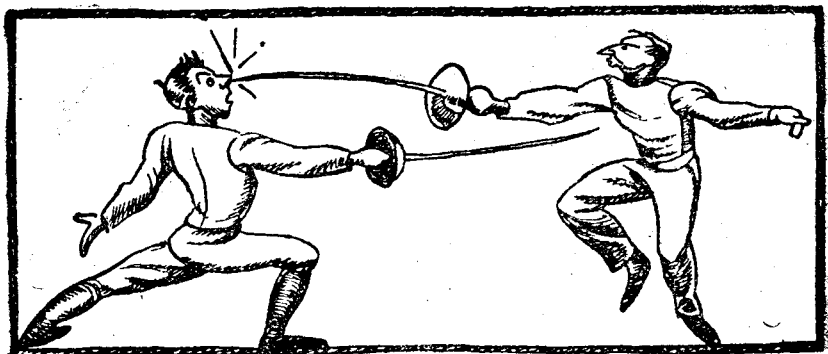
Ba, căpetenie de oștire, nici mâncarea nu uită:

*Și să jelim pe Patroclu, căci asta-i a morților parte.
Dupăce sufletul ne-om răcori cu jelanie amară,
Căii apoi slobozind, ne punem la praznic cu toții.*

Achile mai și filosofează asupra nemuririi sufletului; rațiunea, simțurile, trupul, îi sunt în deplină activitate, pe când eroul romanului s'a imobilizat până la idioțenie. Balzac n'a zugrăvit numai pe Schmucke, a creat tipul omului modern în fața mortului iubit.

...Și cu atât mai necugetate apar atacurile pe care modernității le îndreaptă contra părintelui romanului, care, peste concepția psihologică ce se poate modifica, a rămas, dacă nu Homer al vârstei noastre, desigur principalul rabsod la scrierea epopoeii ce o trăim zilnic.

RADU DRAGNEA

G A Z E T A R I M A T A

Trei crai dela Răsărit

— Sau cele trei metode de luptă —

*Cu ochii-aprinși, cu fața suptă,
Se pregăteau tus-trei de luptă..*

Întâi, cu glcsu i de vâpșie

Vorbî savantul Nicolaie:

- „Tovarâși scumpi, să nu fiți lași,
„Să nu vă temeți de vrăjmași!..
„Căci cu nădejde de ne-om pune
„Pe toți, curând, îi vom răpune..
„Să mă lăsați pe mine'ntâi,
„Și o să vedeți cum îi rămâi,
„Când le oi ceți cu voce tare
„Din Mama lui Ștefan cel Mare,
„La fite ce final de act
„Vo: doborî un șir compact
„De adversari, să nu vă pese
„Am patruzeci și opt de piese,
„O dromă, șapte comedii,
„Și patruzeci sunt tragedii..
„Dușmanii vor cădea, ca iarba,
„Și-apoi mai am o armă: barba!
„In toiul marelui măcel
„Să vă slujească drept drapel,
„Că barba mea, o spun cu fală,
„E azi o forță culturală!..

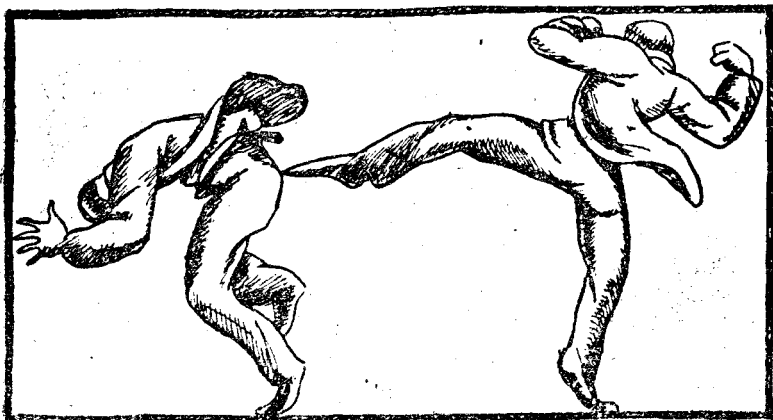
Luă cuvântul, după aceasta
Conu' Costică dela Breasta :

- „Vă rog să nu vă supărați,
„Inșă eu cred că vă 'nșelați.
„Stupefiantul repertoriu
„E un pericol prea notoriu,
„Dar dacă i vorba să-i adorm
„Le dau mai bine cloroform.
„E drept, că nu-i atât de tare
„Ca Mama lui Ștefan cel Mare
„In schimb e mai înșelător
„Și mai puțin costisitor.
„Cât despre luptă, ai dreptate,
„Vom birui desigur, frate,
„Și nu va fi triumful greu
„Cât timp sunt eu, cu pumnul meu !
„In vremurile-aceste triste
„Nu poate nimeni să-i reziste,
„Căci pumnul meu e armament,
„E steag, e tun, e argument !“

In fine, la sfârșit, apucă
Să glăsuiască și Ghiulucă :

- „Eu altfel zic, mă rog frumos,
„Nu c'aș fi șod, ori mâniaș,
„Dar lumea a'nceput să fiarbă
„Și par'că nu mai crede n barbă.
„Nu mai cred oamenii 'n blestem,
„Și nici de pumn nu se mai tem...
„Dar nici noi, dragă, nu ne-om teme,
„Și om născoci alte sisteme !
„Deci, dacă lupta va fi grea,
„Lăsați-vă pe seama mea,
„Am eu o strașnică metodă,
„Care-l dă gata și pe Vodă,
„Un mijloc simplu și ușor,
„Inșă fatal și 'ngrozitor :
„Dacă va'ncepe 'ncăierarea
„Eu îi ucid, — cu pertractarea !

I-ROD MELCHIOR LENGHEL

INSEMNAȚI

Alegeri parțiale. — În campania electorală, care va anima din nou arena luptelor politice cu prilejul apropiatelor alegeri parțiale, se va produce un fapt nou, schimbând în bună parte înțelesul acestor consultări a sufragiilor populare. Partidul poporului, hotărând să reîntre în Parlament pentru a participa la discuțiile asupra legii electorale și reformei administrative, și trăgând consecința firească a acestei decizii, a anunțat că va depune candidaturi atât la alegerea de deputat al cercului Reghinului-Săseșc, cât și la aceea de senator din județul Gorj. Ambele aceste alegeri se vor ține în ziua de 28 Martie 1925.

Se înțelege dela sine, că atâta vreme cât partidul poporului s'a abținut dela desbaterile Corpului legiuitor, n'a avut pentru ce să se arunce în inutilele bătălii electorale. Dimpotrivă, stând într-o cumpătată expectativă, acest partid a așteptat în liniște, ca și cele din urmă nădejdi, legate pe-alocuri de

guvernarea liberală, să se isbească de stânca aridă a realităților. N'a fost, prin urmare, un semn de slăbiciune, ci gestul firesc al unei organizații politice puternice, care, conștientă de gravitatea deciziunilor sale și de răspunderea cărmuirii viitoare, a refuzat să deslănțuiască în jurul său o furtună, pe care, cine știe, poate ea însăși n'ar fi putut-o înfrâna în urmă. Așa se face, că astăzi, după ce toate celelalte grupări de opoziție și-au risipit puterile în agitații fără rezultat, punându-și în funcțiune cu vreme și fără vreme coardele lor vocale, partidul poporului se înfățișează înaintea țării ca singurul ei sprijin pentru ziua de mâine.

Alegerile dela Reghinul-Săseșc și dela Gorj vor însemna, firește, și un examen al forțelor de cari dispune partidul poporului, dovedindu-se încă odată, că rădăcinile sale în păturile țărănești nu numai că n'au slăbit, dar sunt mai tari astăzi de cât oricând în trecut,

Nu vrea Honigman. — Sunt cunoscute părerile dlui Albert Honigman despre directorul *Țării Noastre*. D. Octavian Goga e șeful inexistentei grupări „averescane din Ardeal, un soi de incurcă-lume, înarmat cu o persistență diabolică și condus spre acțiuni negative de un ușuratic spirit de răsunare; deși n'a reușit până acum decât să imiteze fascismul, să experimenteze antisemitismul, să revivie regionalismul și să pactizeze cu iridenta maghiară, el poate să devină într'o zi foarte primejdios pentru țara aceasta, pe care d. Albert Honigman o iubește din toți rărunchii săi pământeni. O iubește, și o apără... Deci, auzind d. Albert Honigman că are să fie alegere parțială la Reghinul-Săsesc, și că d. Octavian Goga ar putea să fie ales deputat al aceluși cerc, s'a constituit de unul singur în apărător al supremelor interese naționale, luând toate măsurile ca sacrilegiul să nu se consume. A dat alarma la gazetă, anunțând că d. Octavian Goga e candidat ocult al guvernului, a scris în secret la câțiva veri ai săi, protopopi greco-catolici și plugari greco-orientali din jurul Reghinului, amenințându-i cu blestemul Rabinului din Sadagura, dacă nu și-or face datoria, și, în fine, s'a declarat gata să arunce o bombă în Parlament, dacă o vedea, că nu se poate altfel...

Nu știm ce-o fi cu alegerea dela Reghinul-Săsesc. Poate, că d. Octavian Goga va candida. Poate, nu. În orice caz, constatăm un lucru. Constatăm, că d. Albert Honigman nu vrea. Ceeace, lăsând gluma la o parte, anihilează orice sorți de reușită electorală a directorului *Țării Noastre*...

Trecem la liberali! — De patru ani încoace, încă de pe vremea când d. Iuliu Maniu se târguia cu dl. Al. Constantinescu și nu reușia să ajungă la

invoială, gazetele partidului național au reluat, la diferite intervale, acest inteligent și onest refren: — „D. Octavian Goga trece la liberali!“ Acum, cu ajutorul foaiei culturale a dlui N. Iorga, cântecul se aude din nou, svonind în lume drept fapt îndeplinit aceea ce nu este decât o legendă idioată, născută în capul cine știe cărui derviş dela Gherla, într'o noapte de chef la „Majestic“. S'ar zice, într'adevăr, că fericiții logodnici ai celei mai proaspete fuziuni politice au vedenii urâte, sunt urmăriți de o idee fixă, și singura lor salvare ar fi dispariția de pe arera politică a „inexistentului grup averescan“ din Ardeal. Iată pentruce, *Neamul Românesc* a anunțat deunăzi, cu toată seriozitatea unui ziar condus de cel mai fecund dramaturg român, probabil... exclude a dlui Octavian Goga din partidul poporului, și iată pentruce *Lupta*, această fecioară albă a onestității informative, vestește acum trecerea noastră apropiată în partidul liberal.

Ne întrebăm, cu toată seriozitatea necesară, s'o fi găsit cineva, care să creadă asemenea năsbătii? Cine știe.. Mai mult decât atât, poate vor fi unii, cari să clipească din ochi cu înțeles, chiar după apariția acestor rânduri, punând mai mult temei pe reportajele honigmanilor răspândiți prin diferite redacții, decât pe protestarea noastră limpede și cinstită, care trimite la lada cu gunoi toate aceste rău-mirositoare svonuri. Se poate. Dar aceste ipochimene nu ne interesează. Scrisul nostru nu se risipește nici pentru proști, nici pentru mincinoși.

O călătorie pe cheltuială proprie. — Gazeta de mâna stângă a dlui C. Argetoianu, potrivit obiceiului pe care și l-a luat' de a născoci în fiecare zi, — exceptând repausul duminical, — câte o mică poveste despre toți oamenii

politici cari nu-i sunt pe plac, a pus in circulație deunăzi o nouă minciună pe seama dlui Octavian Goga. Ci-că directorul *Țării Noastre* ar fi propus dlui general Averescu, să trimeată la Londra pe d. I. Gr. Păuceșcu, fost deputat, cu misiunea specială de a-i oferi dlui N. Titulescu un loc în viitorul guvern al partidului poporului. Bineînțeles, confracții noștri dela *Cuvântul*, căci iarăș trebuie să vorbim despre ei, știu de pe acum ce va răspunde d. N. Titulescu, și cu ce condiții ar primi să mai facă parte încă odată dintr'un minister prezidat de d. general Averescu; după cum cunosc, în prealabil, tot cece va mai pune la cale de aci încolo d. Octavian Goga, pentru a asigura partidului său succesiunea cârmuirii actuale...

Firește, noi nu ne vom mai pierde vremea desmințind toate băsmele sucesorilor lui Caracudii, răposatul reporter din Cișmigiu nici nu ne vom osteni să arătăm, săptămânal, cece aceștia se opintesc să inventeze zilnic. Suntem, în această privință, în inferioritate tipografică evidentă. Ceece putem face însă, și pe tărâmul acesta nu vom rămânea niciodată datori, este să punem la locul lor acele două mahalagioaice antipatice: infamia și impertinența, cari se amestecă nepoftite în această nevinovată zeamă a imaginației. De data aceasta, iată cum stă cazul. Un individ anonim, strecurat, desigur, pe ușa din dos, în redacția unde scriu deobicei oamenii cari se bucură de toată stima noastră, își permite să afirme, că dlui I. Gr. Păuceșcu i s'au dat, dela societatea „Mica“, și parălele necesare călătoriei dumisale la Londra. *Cuvântul* comite astfel o mică eroare și o mare obrăznicie. Căci dl. I. Gr. Păuceșcu face parte din acei descendenți simpatici de adevărați boieri români, cari și-au păstrat obiectul de a călători, pentru scopuri

personale, politice sau culturale, numai pe socoteala lor proprie. Ba, i s'a mai întâmplat, dacă nu ne înșelăm, să plătească și drumul altora...

Dând aceste lămuriri, nu cerem ca *Ziaurul Cuvântul* să dea cuvenita rectificare. Cu treaba asta, după cum se poate vedea, ne-am însărcinat noi înși-ne.

Intre amici proaspeți. — În adunarea generală a băncii „Marmorosch-Blank“, d. Aristide Blank a cetit o listă cuprinzând subsidiile acordate de susnumita instituțiune în ultimii cinci ani, sub diferite forme, dlui Nicolaie Iorga. Această destănuire financiară, ale cărei scopuri nu le cercetăm și despre ale cărei dedesubturi refuzăm să ne ocupăm, a produs în toate cercurile politice, după cum era de așteptat, o adâncă impresie. Faptul, ca totdeauna, se conentează în diferite chipuri. Noi nu-l comentăm, nici într'un fel, nici în altul. Așteptăm mai întâi, cum se și cuvine, explicațiile dlui N. Iorga, care, suntem siguri, nu va întârzi a să lămurească legăturile sale cu ghișeurile băncii „Marmorosch-Blank“, risipind toate nedumeririle opiniei noastre publice.

În așteptare, înregistrăm totuș un fapt, care nu ni se pare neînsemnat. D. C. Argetoianu, socotind că destănuirile dlui Aristide Blank constituiesc un atac la adresa dlui N. Iorga, s'a solidarizat cu șeful partidului naționalist al poporului și a demisionat din consiliul de administrație al băncii „Marmorosch-Blank“, căreia, numai cu zece zile în urmă, îi dăduse în plină Cameră un certificat de bună purtare. D. N. Iorga va aprecia, fără îndoială, cum se cuvine, gestul noului său amic, care, realmente, a făcut o jertfă simțitoare renunțând la unele din cele mai iubite tantieme pe care le incasa. Un consiliu de administrație mai puțin, în cariera politică a

Dlui C Argetoianu, e o lipsă care se resimte.

Dar d. N. Iorga are și alți amici la banca „Marmorosch-Blank“. Ceva și mai proaspeți decât fostul ministru de Interne, dar, înfărșit, tot amici. De pildă, d. Alexandru Vaida, sau d. Gr. N. Filipescu, frunțași ai actualului și ai viitorului partid național, credincioși tovarăși de luptă și admiratori recenți ai dramaturgului dela Văleni. Aceștia ce vor face? Se vor solidariza și ei cu cel jignit? Vor demisiona și dumnealor? Sunt ei, mai arghirofilii chiar decât d. C. Argetoianu, sau la urma urmei, le pasă prea puțin de supărarea dlui N. Iorga?

Iată ceea ce viitorul apropiat va arăta, fixând din vreme atmosfera sentimentală în care se vor desfășura congresele celor două partide, — fuzionate, nu-i așa?

Adversari loiali — Cu o săptămână înainte de congresul partidului național, ziarul *Patria* din Cluj, publică un articol, plin de candoare și de sinceritate, despre efectele finale ale apelului dlui Iuliu Maniu. Apelul dlui Iuliu Maniu a rodit până acum o singură adeziune fără condiții, pe aceea a dlui Argetoianu. Acest rezultat a fost cu atât mai lesne de obținut, cu cât răspunsul era ticluit de mai înainte și, întocmai ca la teatru, nu aștepta decât așezarea decorurilor și ridicarea cortinei, pentru a da replica, de cu vreme învățată pe dinafără... *Patria* are grije să ne anunțe de pe acum, că reprezentafia, fixată „definitiv“ pentru ziua de 8 Martie 1925, nu se va transforma în farsă. Programul e fixat de mai înainte și surprizele nu sunt admise. Disciplina cea mai perfectă va fi menținută printru interpreți. Prin urmare, foaia dlui Iuliu Maniu anunță solemn: — „Congresul nostru va saluta cu însuflețire fuziunea cu partidul naționalist al

poporului, cum a salutat și fuziunea cu partidul țărănesc în vara trecută“.

Cum a salutat și fuziunea cu partidul țărănesc? Mulțumesc de-așa salut! ar putea să răspundă d. C. Argetoianu. Va să zică fericita veste a împreunării va fi primită cu duioasă bucurie, se vor ținea discursuri înlăcrimate pentru tânăra democrație română, se va întinde masă mare, nu în grădina „Suzana“, pentru că nu mai e vară, nici la Vălenii de Munte, căci nu s'au copt încă prunele, ci în sala „Eforiei“ unde Tănase va suspenda spectacolul său pentru o seară, se vor da banchete vesele... și pe urmă se va întoarce fiecare acasă, și totul va fi ca mai înainte. Dacă nu ne înșelăm, așa s'a întâmplat, anul trecut, cu partidul țărănesc. *Patria* ne asigură, că tot astfel se va petrece cu partidul naționalist al poporului. De ce să n'o credem?

O credem, de-aseenea, când mărturisește pe față preferința sa pentru fuziunea cu „fracțiunile de partide“, cari, orice s'ar spune, sunt mai puțin incomode de cât partidele întregi. Cu prea cunoscuta dumisale-abilitate avocătescă, experiență dela judecătoria din Blaj, d. Iuliu Maniu își destăinuiește astfel, cu înocență virginală, micul său plan diabolic, geniala sa învârteală. Fostul președinte al Consiliului director își face iluzia, că, chiar dacă partidul poporului nu va adera la fuziune în întregime, vor adera în schimb organizații însemnate ale lui. Și *Patria* știe precis, că „așa s'a declarat de curând organizația averescană din Bucovina și în parte cea din Basarabia“. Adversar burduf de loialitate și priceput prestidigitator al pertractării, d. Iuliu Maniu își închipuie, că apelul dumisale cu cârlige secrete, aruncat peste tranșee în tabăra din potrivă, conține un ferment dizolvant irezistibil, care va provoca dezertarea la inamic a

câtorva batalioane, slăbind astfel, cu un truc ingenios, puterea combativă a vrăjmaşului ademenit cu zâmbete pricelute. Aşa proceda şi artileria germană, pe diferite fronturi, când îşi ascundea tunurile cu trageri lungă sub emblema de bun Samaritean a corturilor „Crucei roşii“...

Atât numai, că această onestă capcană nu va prinde în laţul ei nimic. Zadarnic aşteaptă d. Iuliu Maniu fărâmiturile meselor vecine: fracţiunile de partide. Sciziunile pe cari le visează, cu atâta eleganţă morală, nu se vor întâmpla. În orice caz, dacă vrea să-şi împănaze, — sau să-şi împănaze, — partidul dumisale cu transfugi, socotind că astfel şi-l întăreşte, să-i caute pe aceştia aiurea. Acolo unde deli catele sale sforicele mai pot avea efecte.

Elevii d-lui Rozenthal. — Trăim, aici la *Ţara Ncastră*, momente foarte grele. Nu ştim cine dela *Cuvântul*, ziar care apare la Bucureşti, intenţionează să ne poftască la o răfuială. Şi, cum noi n'avem obiceiul să cam refuzăm asemenea invitaţii, iată-ne siliţi să răspundem unui vraf de supărări inutile. Să vedem, aşa dar, cu ce suntem noi vinovaţi faţă de firma economico-literară a domnului Tranole?

Într'un articoluş plin de o regretabilă amărăciune, *Cuvântul* ne impută, mai întâi de toate, tonul pe care l'am adoptat faţă de redacţia săi, şi se scutură, apoi, cu îndignare, de epitetul pe care i l'am adresat: „gazeta clandestină a d-lui Argetoianu.“ Incepem cu sfârşitul, ca să sfârşim cu începutul.

Afirmaţia noastră e perfect adevărată. *Cuvântul*, fără să o mărturisească pe frontispiciu, face politica noului tovarăş al d-lui N. Iorga. Acest lucru nu mai e o taină pentru nimeni, nici chiar pentru Polişinel. Cum ar putea

să apară, de pildă, într'un alt organ, care n'ar fi al d-lui C. Argetoianu, afirmaţii atât de ridicole ca aceea, că în partidul poporului coeziunea s'a menţinut numai graţie d-lui C. Argetoianu, acest bărbat miraculos „cu faţa de proconsul roman, expediat la la marginea imperiului unde se mişună barbarii...“!

În paginile acestei reviste, de aproape trei ani încoace, ne răsboim cu anumite apucături ale unor gazete din Capitală, destul de răspândite din păcate, cerând pe seama publicului românesc o presă naţională onestă şi sinceră, cărmuită de simţul unei perfecte responsabilităţi morale. E vina noastră, dacă speranţele pe cari le-am arătat în această privinţă, odată cu apariţia *Cuvântului*, au fost evident înşelate? Suntem noi răspunzători, dacă, slujind politica d-lui C. Argetoianu, numitul ziar, la cari lucrează şi câţiva tineri scriitori de talent, a adoptat procedurile condamnabile ale rotativelor din strada Sărindar? Nici de cum. În clipa când am văzut ţâşnind din coloanele *Cuvântului* aceeaş lipsă de scrupul în informarea publicului, aceeaş deprindere de a lansa mici infamii pe seama diferiţilor adversari ai celui care p'ăteşte; aceeaş îndemănare, în a fabrica mincinoase reportaje senzaţionale, din momentul în care, adică, am recunoscut marca fabricii „am lipit“ şi noi pe obrazul elevilor d-lui Iacob Rozenthal aceeaş „expresie“ a părerilor noastre de rău şi a indignărei noastre de cetitori păcăliţi. Să ne înţelegem, deci, odată pentru totdeauna. Nu ne supără opiniile politice ale d-lui C. Corgopol, sau ale altora. Le suportăm, chiar, cu seninătate. Dar, pentru ce trebuie să îmbrace ele, numai decât, armura de luptă profesională a d-lui Albert Honigman? E un caz de circumciziune intelectuală, pe care-l regretăm din toată inima...

Schuller-Agârbiceanu. — În coloanele *Patriei* din Cluj nu mai conținesc exploziile de simpatie pentru partidul naționalist al poporului și dovezile de admirație pentru conducătorii acestuia. (Sau, dacă voiți, vice-versa) Cu deosebire, d. C. Argetoianu e obiectul unor speciale atențiuni binevoitoare, lăudându-se înaltele sale însușiri politice și incomensurabilul său capital moral. E o idilă abia născută, pe care cu niciun preț n'am vrea s'o stricăm . . .

Deci, nu vom căuta în rafturile „Academiei Române”, sau aiurea, *Patria* de pe vremea trecutei guvernări, ca să spicuim de acolo alte aprecieri, mai puțin măgulitoare, despre d. C. Argetoianu. Dreptul de a-și schimba părerile în decurs de patru ani e consfințit prin uz, și garantat de Constituție. Nu înțelegem pentru ce s'ar folosi de el numai d. Matei Cantacuzino, simpaticul pelerin delat lași . . . A'tceva avem de gând să facem, Anume, am vrea să subliniem puțin situația destul de originală, ca să zicem așa, a dlui Ion Agârbiceanu, directorul gazetei *Patria*. D. Ion Agârbiceanu, pe lângă îndeletnicirile sale de preot, ziarist și prozator, mai exercită, în orele libere, și pe aceea de deputat în Camera liberală. Spre deosebire de ceea ce face la *Patria*, unde scrie destul de des, dar iscălește foarte rar, d. Agârbiceanu vorbește în Parlament cât se poate de rar, dar iscălește ceva mai des. Iscălește, din obișnuință, în condica de prezență, ca să poată încasa diurna care i se cuvine, și iscălește diferite moțiuni ale opoziției, ca să i se întâmple ceea ce i se întâmplă acum.

Intr'adevăr, d. Ion Agârbiceanu e unul dintre numeroșii reprezentanții ai partidului național, cari au cerut acum câteva luni darea în judecată a dlui

C. Argetoianu, pentru paguba pe care acesta a adus-o statului în cunoscuta afacere a bonurilor de Tezaur. A fost, fără îndoială, o simplă întâmplare, dar această simplă întâmplare dă naștere, acum, unui ciudat echivoc. La Cameră, d. Ion Agârbiceanu, în ipostaza de deputat, vrea să-l trimeată pe d. C. Argetoianu la pușcărie. La gazetă, d. Ion Agârbiceanu, investit cu atribuțiile sale de gramatic al dlui Iuliu Maniu, îi cântă cele mai aromitoare osanale. Deci, o lămurire trebuie să intervină. Ori ocară, ori tămăia! Său d. Ion Agârbiceanu își cere frumusețea iertare, și-și rade iscălitura de pe cererea de dare în judecată, ori lasă pe seama altuia cădelnița partidului. Căci, de când există justiție, nițiodată acuzatorii nu au stat pe aceeaș bancă cu acuzații, și, prin urmare, n'au avut ocazia să se pupă.

Să se rezolve, cu alte cuvinte, dilema!

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

SPION, schițe de Henric Stahl, scriere premiată de „Cartea Românească”. Prețul 30 lei, 155 pagini.

Di Henric Stahl, cu care publicul românesc a făcut mai întâi cunoștință ca stenograf preferat al dlui N. Iorga, nu e la primul său debut. „Bucureștii ce se duc”, „Dela manevre”, „Un român în lună”, sunt câteva dintre triumfurile dumisale de librărie, al căror succes a fost bine meritat. Noul său volum, cu scene și întâmplări din timpul războiului, adevărate sau verosimilene, e indiferent, dovedesc reale însușiri literare, cari au scos definitiv pe autor din șirul incomod al diletanților. Cele treisprezece schițe se citesc cu un viu interes, emoționând pe-alocuri, scoțând la iveală mizerii dureroase și suferințe de neînălțurat, într'un stil vioi și curgător.